

Sygn. akt II Ca 727/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 grudnia 2015 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział II Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący	SSO Jarosław Gołębiowski
Sędziowie	SSO Dariusz Mizera (spr.) SSO Paweł Lasoń
Protokolant	st. sekr. sąd. Anna Owczarska

po rozpoznaniu w dniu 14 grudnia 2015 roku w Piotrkowie Trybunalskim

na rozprawie sprawy z powództwa K. S.

przeciwko A. K.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Rejonowego w Bełchatowie z dnia 27 sierpnia 2015 roku, sygn. akt I C 518/14

zmienia zaskarżony wyrok w punkcie pierwszym sentencji w ten sposób, że zasądzoną od pozwanej A. K. na rzecz powoda K. S. kwotę 4.887,61 złotych obniża do kwoty 4.013 (cztery tysiące trzynaście) złotych, a w pozostałej części powództwo i apelację oddala, nie obciążając pozwanej obowiązkiem zwrotu kosztów procesu za instancję odwoławczą na rzecz powoda.

SSO Jarosław Gołębiowski

SSO Dariusz Mizera SSO Paweł Lasoń

Na oryginale właściwe podpisy

Sygn. akt II Ca 727/15

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 sierpnia 2015 roku Sąd Rejonowy w Bełchatowie I Wydział Cywilny po rozpoznaniu sprawy z powództwa K. S. przeciwko A. K. o zapłatę

1. zasądził od pozwanej A. S. na rzecz powoda K. S. kwotę 4.887,61 zł (cztery tysiące osiemset osiemdziesiąt siedem złotych sześćdziesiąt jeden groszy) wraz z odsetkami w wysokości określonej w ustawie od dnia 11 maja 2015 r. do dnia zapłaty;

2. oddalił powództwo w pozostałym zakresie;

3. zasądził od pozwanej A. S. na rzecz powoda K. S. kwotę 245,00 zł (dwieście czterdzieści pięć złotych) tytułem zwrotu części kosztów procesu.

Podstawą powyższego rozstrzygnięcia były przytoczone poniżej ustalenia i rozważania Sądu Rejonowego.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. z dnia 11 czerwca 2012 r. w sprawie II Ca 261/12 na skutek apelacji A. S. (obecnie K.) zmieniony został wyrok Sądu Rejonowego w Belchatowie z dnia 21 lutego 2012 r. III RC 466/11 w ten sposób, że oddalono powództwo K. S. o ustalenie wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego wobec A. S.. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu orzeczenia wskazał wówczas, że pozwana nie ukończyła jeszcze nauki na kierunku farmacja w związku z czym nie ma możliwości samodzielnego utrzymania się.

Wyrokiem z dnia 14 maja 2013 r. Sąd Rejonowy w Belchatowie w sprawie III RC 60/13 ustalił, że obowiązek alimentacyjny K. S. w stosunku do jego córki A. S. ostatni raz ustalony wyrokiem Sądu Rejonowego w Belchatowie z dnia 21 grudnia 2004 r. w sprawie III RC 324/04 na kwotę 25% miesięcznego wynagrodzenia nie mniej niż 450 zł miesięcznie wygasł z dniem 1 lutego 2013 r.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim wyrokiem z dnia 12 września 2013 r. w sprawie II Ca 518/13 oddalił apelację wniesioną przez pozwaną A. S.. Sąd apelacyjny wskazał, że po zakończeniu sprawy III RC 466/11 A. S. wyszła za mąż, w związku z czym na podstawie art. 27 k.r.o. oboje małżonkowie obowiązani są, każdy według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych, przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli, a w przypadku gdy jeden z małżonków nie ma możliwości samodzielnego utrzymania np. z uwagi na kontynuowanie nauki, drugi małżonek winien te potrzeby zaspokajać.

W obu sprawach pozwana była reprezentowana przez swoją matkę I. S..

W 2013 r. pozwana A. K. ukończyła drugi kierunek studiów na Wydziale (...) Uniwersytetu (...) w Ł..

Na podstawie wyroku Sądu Rejonowego w Belchatowie z dnia 21 grudnia 2004 r. w sprawie III RC 324/04 prowadzona była egzekucja alimentów na rzecz pozwanej przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Belchatowie T. H. w sprawie TH Kmp 52/06.

W lutym 2013 r. z emerytury powoda K. S. Zakład (...) Oddział w Z. przekazał komornikowi sądowemu T. H. z zajęcia na rzecz pozwanej kwotę 622 zł, zaś od marca 2013 r. do listopada 2013 r. przekazał z tego tytułu kwoty po 646,51 zł.

Postępowanie egzekucyjne w zakresie alimentów bieżących zostało wydane przez komornika sądowego T. H. w dniu 12 listopada 2013 r. na wniosek dłużnika K. S.. Alimenty zaległe są nadal egzekwowane.

Pozwana A. K. ma 30 lata. Z zawodu jest farmaceutą chemikiem. Dnia 18 sierpnia 2012 r. zmieniła nazwisko na K..

Odpis pozwu w sprawie został doręczony pozwanej dnia 11 maja 2015 r.

Mając takie ustalenia Sąd Rejonowy zważył, iż powództwo zasługuje w części na uwzględnienie.

Podstawę prawną żądania pozwu stanowi art. 410 §2 kodeksu cywilnego statuujący świadczenie nienależne.

Zgodnie z dyspozycją wskazanego przepisu świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem

osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

Do wskazanego świadczenia nienależnego zastosowanie mają ponadto przepisy dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia (art. 405-409 k.c.), gdyż instytucja świadczenia nienależnego stanowi postać bezpodstawnego wzbogacenia.

Ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że pozwana już po sprawie III RC 466/11 pozwana winna liczyć się z faktem, iż powód ponownie wystąpi o ustalenie wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego względem niego. Z całą pewnością winna liczyć się z takim obowiązkiem po 14 maja 2013 r. kiedy to Sąd Rejonowy w Belchatowie nieprawomocnym wyrokiem wygasił obowiązek alimentacyjny względem pozwanej. Od tego momentu należało stwierdzić, że pozwana winna wstrzymać prowadzenie dalszej egzekucji w zakresie bieżących alimentów np. wnosząc o zawieszenie w tym zakresie postępowania egzekucyjnego do czasu rozpoznania jej apelacji i prawomocnego rozstrzygnięcia w tym zakresie. Nie można uznać w ocenie Sądu, że po 14 maja 2013 r. pozwana pozostawała w błędnym przekonaniu, że istnieje prawny obowiązek dalszego świadczenia alimentów bieżących przez powoda. Z tych względów - wobec uprawomocnienia się wyroku Sądu Rejonowego w Belchatowie z dnia 14 maja 2013 r. w sprawie III RC 60/13 - Sąd uznał, że raty alimentacyjne w zakresie bieżących alimentów za miesiące od maja do listopada 2013 r. w łącznej kwocie 4.525,57 zł (646,51 zł x 7) były świadczeniem nienależnym pozwanej. Z egzekucją tej kwoty wiązała się opłata egzekucyjna w wysokości 8%, co daje kwotę 362,04 zł (4.525,57 zł x 8%), którą w ocenie Sądu również należy wziąć pod uwagę przy rozpoznaniu żądania powoda, przyjmując że podstawą prawną tego roszczenia był art. 415 k.c. Pozwana z winy swojej doprowadziła do powstania w sprawie egzekucyjnej dodatkowych kosztów związanych z egzekucją nienależnego świadczenia.

Przepisy kodeksu cywilnego przewidują sytuacje, w których świadczenie nienależne nie podlega zwrotowi. Zgodnie z art. 411 k.c. nie można żądać zwrotu świadczenia:

- 1) jeżeli spełniający świadczenie wiedział, że nie był do świadczenia zobowiązany, chyba że spełnienie świadczenia nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu albo w celu uniknięcia przymusu lub w wykonaniu nieważnej czynności prawnej;
- 2) jeżeli spełnienie świadczenia czyni zadość zasadom współzycia społecznego;
- 3) jeżeli świadczenie zostało spełnione w celu zadośćuczynienia przedawnionemu roszczeniu;
- 4) jeżeli świadczenie zostało spełnione, zanim wierzytelność stała się wymagalna.

Ponadto w myśl art. 409 k.c. obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

Pozwana w trakcie rozprawy nie podnosiła żadnych okoliczności świadczących o zużyciu lub utracie uzyskanej korzyści w postaci pobranych nienależnie rat alimentacyjnych. Należy także wskazać, że nawet gdyby podnosiła takie okoliczności to i tak należy przyjąć, że w świetle okoliczności sprawy winna liczyć się z obowiązkiem zwrotu nienależnie pobranych rat alimentacyjnych po 14 maja 2013 r. (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1967 r. w sprawie III PZP 42/66, opubl. OSNCP 1967, z. 7-8, poz. 124).

Jednakże biorąc pod uwagę fakt, iż mamy do czynienia ze świadczeniem alimentacyjnym oceny wymagało, czy spełnione nienależne świadczenie czyni zadość zasadom współzycia społecznego (art. 411 pkt 2 k.c.).

Zasady współzycia społecznego wyrażają ideę słuszności w prawie oraz odwołują się do powszechnie uznawanych w społeczeństwie wartości. Ogólnie rzecz ujmując można powiedzieć, że przez zasady współzycia społecznego należy rozumieć podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania. Odmowa uwzględnienia żądania zwrotu nienależnego świadczenia musi więc być wsparta odpowiednią aprobatą moralną. Chodzi o nakaz przychylności w stosunku do podmiotu zobowiązanego czy też troski o jego przyszłość (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie V CK 220/03, opubl. OSNC 2005 r. Nr 3, poz. 49, str. 59).

Czynią zadość zasadom współżycia społecznego także tzw. świadczenia ąasi- alimentacyjne oraz związane ze stosunkiem pracy. Nie podlega np. zwrotowi świadczenie spełnione przez zamożną osobę na rzecz starej i ubogiej krewnej w błędnym przekonaniu, że istnieje prawny obowiązek takiego świadczenia (J. Pietrzykowski, w: Komentarz 1972, t. 2, s. 974-975) ani świadczenie rodziców, którzy pomagali swojemu synowi i synowej w budowie domu, jeżeli postępowali tak dobrowolnie, z poczucia obowiązku moralnego, a nie w celu uzyskania odpowiedniej zapłaty lub innego świadczenia wzajemnego (wyr. SN z 10.2.1998 r., II CKN 601/97, niepubl.). Jest też zgodne z zasadami współżycia społecznego udzielenie przez zakład pracy pomocy swojemu pracownikowi, który podczas wykonywania obowiązków pracowniczych został bezprawnie pozbawiony wolności przez funkcjonariuszy obcego państwa (wyr. SN z 18.3.1981 r., IV PR 59/81, OSNC 1981, Nr 9, poz. 179).

W tym kontekście dokonując wykładni pojęcia wskazanego w art. 411 pkt 2 k.c. na gruncie rozpoznawanej sprawy stwierdzić należy, że świadczenie alimentacyjne nie czyniło zadość zasadom współżycia społecznego. W ocenie Sądu pozwana nadużyła swojego prawa podmiotowego, a takie działanie uprawnionej nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony (art. 5 k.c.). W orzecznictwie sądowym ugruntowany jest pogląd, że nie można poprzez powołanie się na instytucję z art. 5 k.c. korygować własnych zaniedbań w dochodzeniu roszczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2010 r. I CSK 147/2010, opubl. LEX nr 818558). Na gruncie rozpoznawanej sprawy należy wskazać, że to dłużnik K. S. zwrócił się do komornika sądowego T. H. o umorzenie postępowania egzekucyjnego w zakresie bieżących alimentów po uprawomocnieniu się wyroku w sprawie III RC 60/13, nie zaś wierzycielka A. K.. Wskazać należy, że A. K. dnia 18 sierpnia 2012 r. zawarła związek małżeński, a w związku z czym powstał również obowiązek jej małżonka według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych, przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli i zaspokajać potrzeby. W sytuacji, gdy jedno z małżonków nie posiada dochodów, to drugie z nich, stosownie do treści art. 27 k.r.o. w stosunku do swoich możliwości zarobkowych obowiązane jest do pomocy poprzez łożenie ze swoich dochodów na zaspokajanie wspólnych potrzeb małżonków, a także potrzeb małżonka nie posiadającego dochodu, co podkreślił Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. w ustnych motywach rozstrzygnięcia w sprawie II Ca 518/13. Podkreślenia wymaga również, że od 2009 r. pozwana posiadała już jeden zawód - chemika, zaś w czerwcu 2013 r. ukończyła drugie studia na kierunku farmacja. W tej sytuacji pobieranie świadczeń alimentacyjnych od powoda, mimo posiadania wyuczonych zawodów i posiadania możliwości zatrudnienia, stanowiło nadużycie jej prawa podmiotowego i nie można uznać, że spełnienie świadczeń po 14 maja 2013 r. czyniło zadość zasadom współżycia społecznego.

Zasady współżycia społecznego w rozumieniu art. 5 k.c. są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach, które przepis ten ma na względzie (por. teza 2 wyroku Sadu Apelacyjnego w Poznaniu w sprawie I ACa 578/10 opubl. LEX 756672).

Z tych wszystkich względów powództwo w części zasługiwało na uwzględnienie.

O kosztach Sąd rozstrzygnął na podstawie art. 100 k.p.c. Powód wygrał roszczenie w 64%, zatem należy mu się w takim zakresie zwrot poniesionych kosztów procesu, na które składa się uiszczona opłata sądowa od pozwu.

Apelacje od powyższego rozstrzygnięcia za porednictwem swojego pełnomocnika złożyła pozwana zaskarżając wyrok w zakresie pkt 1 i 3.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła naruszenie:

1. art. 409 k.c. poprzez jego niezastosowanie i zasądzenie żadanego roszczenia, pomimo, iż w toku postępowania pozwana udowodniła, że uzyskaną od powoda korzyść zużyła w całości w taki sposób, że nie jest już wzbogacona, a używając ją nie liczyła się z obowiązkiem zwrotu, bowiem świadczenia alimentacyjne otrzymywała na mocy prawomocnego wyroku, wobec czego obowiązek zwrotu pobranych przez nią świadczeń wygaś;

2. art. 411 pkt 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie i zasądzenie zwrotu świadczeń alimentacyjnych, których spełnienie czyniło zadość zasadom współżycia społecznego, bowiem pozwana wykorzystywała alimenty zgodnie z ich przeznaczeniem, czyli przeznaczała je na środki niezbędne do życia i rozwoju.

3. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej, jednostronnej i niezupełnej oceny przez Sąd I instancji zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego poprzez :

- niedanie wiary zeznaniom pozwanej, iż nie jest już wzbogacona kwotą w żądanej przez powoda wysokości, a środki uzyskane z alimentów zużyła w całości w taki sposób, że nie była wzbogacona, natomiast zużywając je nie liczyła się z obowiązkiem zwrotu, bowiem otrzymywała je na mocy prawomocnego wyroku, natomiast powód mimo ciężącego od 2004 r. obowiązku alimentacyjnego, miał wobec niej duże zaległości alimentacyjne.

- uznanie przez Sąd, iż wyegzekwowane przez pozwaną świadczenie do listopada 2013 r. było świadczeniem nienależnym, pomimo iż jak wynika z przedłożonego przez powoda zaświadczenia o dokonanych wpłatach z akt Kmp 52/06, jeszcze w 2014 r. egzekwowano od powoda zaległe alimenty, pomimo iż bieżące alimenty nie były egzekwowane przez pozwaną od grudnia 2013 r.,

Powołując się na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o:

- zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za I i II instancję;

ewentualnie o:

- uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji;

- zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na apelację pełnomocnik powoda wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów.

Sąd Okręgowy dodatkowo ustalił:

Stan zadłużenia K. S. na dzień ustalenia wygaśnięcia alimentów na rzecz A. K. to jest na dzień 01-02-2013 wynosił łącznie kwotę 27.182 zł 05 gr , w tym kwotę 308,86 zł tytułem odsetek i kwotę 26.877,19 zł tytułem zaległych alimentów. Na poczet zadłużenia w okresie od 1 lutego 2013r. do 24 listopada 2014r. A. S. (obecnie K.) wyegzekwowała łączną kwotę 31.195,13 zł.

Dowód: - zaświadczenie Komornika k. 86

- akta II Kmp 52/06

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja pozwanej jedynie po części jest zasadna.

Zgodnie z treścią art. 409 k.c. świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zmierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

W judykaturze ugruntowane jest zapatrywanie, że nie jest nienależnym świadczeniem świadczenie, które zostało spełnione na podstawie prawomocnego orzeczenia sądowego. Przypadek, że podstawa świadczenia odpadła zachodzi wówczas, gdy wykonanie świadczenia nastąpiło na podstawie orzeczenia, które było nieprawomocne następnie

zostało uchylone przez wyższą instancję w drodze zwykłego środka odwoławczego, bądź też w wyniku wznowienia postępowania prawomocnie zakończonych lub w drodze skargi kasacyjnej. Innymi słowy przypadek ten nie zachodzi w szczególności wówczas, gdy źródłem zobowiązania jest nieprawomocne orzeczenie opatrzone w rygor natychmiastowej wykonalności.

W wyroku SN z 5 grudnia 2013r. wydany w sprawie III PK 40/13 wyrażono pogląd, że strona, która otrzymała korzyść majątkową po uzyskaniu informacji o przyjęciu do rozpoznania skargi kasacyjnej wywiezionej przez stronę przeciwną winna liczyć się z obowiązkiem zwrotu tej korzyści w razie uchylenia tego wyroku.

Z uzasadnienia tego orzeczenia wynika, że powinność wcześniejszego przewidywania obowiązku zwrotu świadczenia uzyskanego na podstawie prawomocnego wyroku może zachodzić jedynie w wyjątkowych okolicznościach, których znaczenie sąd orzekający ocenia w płaszczyźnie całokształtu stanu faktycznego danej strony przy uwzględnieniu sytuacji i pozycji obu stron oraz charakteru świadczenia.

Co prawda świadczenie pobrane przez pozwaną miało postać alimentacyjnego to jednak należy przypomnieć, iż przynajmniej od chwili wydania nieprawomocnego wyroku w sprawie o wygaśnięcie alimentów pozwana winna się liczyć z obowiązkiem zwrotu świadczenia które pobierała.

Należy jednak pamiętać, iż obowiązkowi zwrotu podlegają - na co wskazuje w/w przepis - jedynie świadczenia nienależne tymczasem informacja uzyskana od komornika prowadzącego postępowanie egzekucyjne w sprawie TH Kmp 52/06 wskazuje, że w okresie od dnia 1 lutego 2013r. do dnia zakończenia postępowania egzekucyjnego było ściągnięte od dłużnika świadczenie w wysokości 31.195,13 zł, jednocześnie z tego pisma wynika, iż na dzień wygaszenia alimentów

istniały zaległości alimentacyjne dłużnika dotyczące okresu wcześniejszego tj. sprzed 1 lutego 2013r. w kwocie 27.182,05 zł. Ściągnięte w w/w okresie alimenty w wysokości 27.182,05 były zarachowane na poczet świadczeń zaległych. Reasumując, wyegzekwowane świadczenia po dniu 1 lutego 2013r. roku nie pokrywały świadczeń bieżących należnych po tej dacie. Powyższe oznacza zatem, że w rozpoznawanej sprawie nie zaistniał co do kwoty 27.182,05 przypadek nienależnie pobranego świadczenia, nie zaistniała zatem podstawa prawna wskazana w przepisie art. 410 kc w związku z art. 405 kc.

Pozwana dowiadując się już 14 maja 2013r. o wydaniu wyroku wygaszającego alimenty (wyrok ten przymiot prawomocności uzyskał we wrześniu 2013r.), a zatem już przynajmniej od tego dnia pozwana winna się liczyć z obowiązkiem zwrotu kwot przekraczających jej zaległość.

Mając zatem na uwadze powyższe na podstawie art. 386§ 1 k.p.c. należało zmienić zaskarżony wyrok obniżając zasądzoną kwotę do kwoty 4.013 zł i oddalając dalej idące powództwo.

Apelacja w pozostałej części została oddalona to na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu za instancje odwoławczą orzeczono na podstawie art. 102 kpc stosując zasadę słuszności, charakter żądania oraz bliskie pokrewieństwo pomiędzy stronami nie uzasadnia obciążenia pozwanej kosztami procesu pomimo przegranej w znacznej części apelacji..

SSO Jarosław Gołębiowski SSO Paweł Lasoń SSO Dariusz Mizera

Na oryginale właściwe podpisy